

SKOLEMATERIELL

MÅKEN

Av Anton Tsjekhov. Oversatt av Kjell Helgheim.

Premiere 21. november 2009

Amfiscenen Nationalteatret

INNHold

VELKOMMEN TIL NATIONALTHEATRET.....	S. 3
HANDLINGSREFERAT.....	S. 3
MÅKEN OG ANTON TSJEKHOV.....	S. 4
TEMATIKK.....	S. 4
MEDVIRKENDE.....	S. 5
FORSLAG TIL UNDERVISNINGOPPLEGG.....	S. 5
TSJEKHOV VS. IBSEN.....	S. 5
STØRST AV ALT ER KJÆRLIGHETEN.....	S. 6
BILLETTBESTILLING OG PRISER.....	S. 8

Velkommen til Nationalteatret

Nationalteatret har premiere på forestillingen *Måken* av Anton Tsjekhov 21. november 2009. I den forbindelse sender vi ut skolerelatert informasjon hvor vi ønsker å gi noen ledetråder til stykket, inspirere til bruk av forestillingen som et supplement til undervisningen samt tilrettelegge for en god teateropplevelse for elevene. Når det gjelder kompetansemålene i Språk, kultur og samfunn kan en finne mye interessant materiale i forestillingen *Måken*, som kan brukes i flere undervisningsopplegg. Vi anbefaler *Måken*, for elever på Vg3. Ved å ta for seg litteratur fra siste halvdel av 1800 tallet vil man ha en god ryggdekning i forhold til læreplanen -og ved å kombinere tekstlesning i klasserommet som et forarbeid til å se en teaterforestilling, gis elevene en opplevelse som skiller seg fra den vanlige skolehverdagen. Selv om det er over hundre år siden Tsjekhov skrev *Måken* er det fortsatt en aktuell tematikk. Tsjekhov må ha vært en stor menneskekjenner. Han får frem en tomhet og maktesløshet hos menneskene som er lett å overføre til dagens samfunn. Så kan en jo etter forestilling spørre elevene om det de så på scenen opplevdes aktuelt for dem, der de står i sine liv, med den risikoen det innebærer.

Handlingsreferat

Måken utspiller seg i et overklasse miljø på en herregård. Det er høysommer, og den berømte skuespillerinnen Arkadina vender tilbake til sitt barndomshjem på sommerferie. Med seg fra storbyen har hun sin elsker, den berømte forfatteren Trigorin. Her samles de med hennes sønn, den opprørske dramatiker Konstantin, og Arkadinas bror, Sorin, som eier godset. Vi møter også den håpefulle skuespillerinnen Nina, legen Dorn, læreren Medvedenko, gudsbestyreren Sjararajev, hans kone Polina og deres alltid sørgende datter Masja. I den kokende varmen later det rolige landlivet til å være avslappende og behagelig. Men under overflaten vaker tristessen og kjedsomheten ved denne tilværelsen, og det rulles opp avsløringer om ulykkelig kjærlighet, sjalusi, vanskelige familieforhold og knuste drømmer. Sorin er ulykkelig over at han verken har blitt gift eller forfatter, i tillegg til at han sliter med en skrantende helse. Arkadina er redd for å bli gammel, og strever med å holde oppe interessen til sin Trigorin, som er en skjørtejeger av en elsker. Sjararajev og Polina lever i et ulykkelig ekteskap, for Polina elsker Dorn. Men Dorn elsker sin frihet, og er dessuten ikke interessert i henne. Den kuede Medvedenko elsker Masja, men Masja elsker Konstantin. Konstantin har på sin side bare øyne for Nina.

Forestillingen er delt opp i fire akter. 1. og 2. akt foregår ute i hagen en deilig sommerkveld. Mellom 2. og 3. akt har det gått to uker. 3. akt foregår en sommerdag inne i godset til Sorin. 4. akt foregår også på godset, men det er senhøstes, og det har gått to år.

Måken og Anton Tsjekhov (1860 – 1904)

Anton Tsjekhov blir regnet som Russlands kanskje mest kjente dramatiker gjennom tidene, men han skrev også en rekke romaner, i tillegg til at han var utdannet lege. Han kan beskrives som det ulevde livs forfatter, kjedsomhetens og banalitetens portrettør, en kronikør av det som aldri skjer. Slik er han også blitt ansett som en modernismens forløper – og en kilde til inspirasjon for 1900-tallets absurdisme og blant andre Beckett.

Måken regnes som Anton Tsjekhovs gjennombrudd som dramatiker og blant hans store skuespill – sammen med *Kirsebærhaven*, *Tre søstre* og *Onkel Vanja*. Motivet i disse dramaene henter han fra den grå og kjedelige hverdagen i det førrevolusjonære Russland, et viktig fellestrekk er at den ytre handlingen er lite fremtredende. Stykkene blir gjerne beskrevet som stemningsdramaer, og skildrer snarere en tilstand enn intrikate forviklinger. Uroppførelsen av *Måken* i 1895 ble en kjempefiasko, fordi hverken skuespillerne eller publikum skjønte rollene og handlingen. Oppsetningen i 1898 ved den kjente teaterreformatoren Stanislavskijs *Kunstner-teatret* i Moskva ble derimot en braksuksess, og førte til den første virkelige seieren for Stanislavskij og skuespillerne hans. At Tsjekhov lot alle dramatiske begivenheter skje utenfor scenen og mellom aktene, og bare bli referert til i korte replikker på scenen, regnes som en liten revolusjon i teatret. Det krevde noe helt nytt av skuespillerne; de måtte uttrykke et mye rikere indre liv enn tidligere. For Stanislavskij var dette perfekt materiale å jobbe med. Hans teatervisjon gikk ut på nettopp det at skuespilleren skulle forstå karakteren og sette seg inn deres indre følelsesliv på en helt ny måte. Det ville derfor neppe ha blitt en stor dramatiker ut av Tsjekhov uten Stanislavskij og hans nyskapende skuespillerteknikker. Dette er også grunnen til at det anses for å være en skuespillers drøm å få spille Tsjekhov.

Tematikk

- Hvorfor går du alltid kledd i sort?
- Jeg sørger over mitt eget liv. Jeg er ulykkelig.

Det er ikke akkurat en lystig replikkveksling som åpner *Måken*, selv om Anton Tsjekhov selv kalte stykket for en komedie. Her søker alle lykken, men ingen finner den. De tror gresset er grønnere på den andre siden, eller – som det heter på russisk - at koteletten er større på naboens tallerken. Det er store eksistensielle tema som utforskes; det handler om livet, kunsten og kjærligheten. I Sofia Jupithers oppsetning handler *Måken* om lengsler og drømmer som ikke går i oppfyllelse. Karakterene klarer aldri å finne ro, og ender opp ensomme og uforløste. Men selv om tematikken er mørk, er komikken aldri langt unna i Tsjekhovs klassiske tekst.

Medvirkende

Måken
av Anton Tsjechov
oversatt av Kjell Helgheim

Irina Arkadina Lise Fjeldstad
Konstantin Nils Jørgen Kaalstad
Sorin Espen Skjønberg
Nina Mariann Hole
Sjamrajev Bjørn Floberg
Polina Liv Bernhoft Osa
Masja Ine Jansen
Trigorin Eindrude Eidsvold
Dorn Kai Remlov
Medvedenko Ole Johan Skjelbred

Regi Sofia Jupither
Scenografi Erlend Birkeland
Kostymer Ellen Ystehede
Lysdesign Linus Fellbom
Maskør Hege Ramstad
Dramaturg Hege Randi Tørressen
Regiassistent Johannes Dahl

Forslag til undervisningsopplegg

Norskfaget er et sentralt fag for kulturforståelse, kommunikasjon, dannelse og identitetsutvikling. – *Udrag fra Læreplan i norsk, Utdanningsdirektoratet*

Tsjekhov versus Ibsen

Tsjekhov versus Ibsen- sammenligning av de to, symbolbruk, hva har de hatt å si for det moderne drama?

Ibsen er som kjent det moderne dramaets far. Han brøt med samtidens dramatikk og skrev stykker som omhandlet det moderne mennesket og dets problemer;

Nora blir for eksempel ikke værende i familien, men går.

Tsjekhov kjente til Ibsens skuespill. Han kunne både lese dem og se dem spilt i Moskva.

Han ble helt tydelig inspirert og brøt med samtidens russiske litteratur. I stedet begynte han å skrive om det moderne menneskets problemer i Russland, hvor adelskapet holdt på å bryte sammen og ikke kom seg av flekken. Tsjekhov lot seg også inspirere av Ibsens symbolbruk "Vildanden" – "Måken".

- drøft det moderne prosjektet slik det uttrykkes i tekster av sentrale forfattere fra opplysningstiden via realismen til i dag
- gjør rede for den modernistiske tradisjonen i norsk og internasjonal litteratur fra siste halvdel av 1800-tallet til i dag

Kompetansemål etter Vg3 - Språk og kultur

Størst av alt er kjærligheten

- Med utgangspunkt i Thomas Hylland Eriksen sin tekst « Størst av alt er kjærligheten» diskuterer hva lykke er

Størst av alt er kjærligheten

Det er diskutabelt hvorvidt "Måken" kan kalles en komedie. Barnelærdommen tilsier at definisjonen på en tragedie er at hovedpersonene dør, mens komedier ender med at de blir gift. I "Måken" inngås riktignok et ekteskap, men det foregår nesten umerkelig i tredje akt, og det er ikke et ekteskap av den typen hvor det er naturlig å si at "de får hverandre". Om noen dør, er for øvrig uklart.

Faktisk er det ingen som får hverandre i dette stykket. Noen får andre, noen får med nød og neppe seg selv, men ingen får hverandre gjensidig. Derfor er "Måken" i grunnen et mørkt og dystert stykke, selv om det ikke skal nektes for at latteren sitter løst underveis.

Temaet er kjærlighet, og personene er mennesker som ikke får det til – tåper, idealister, selvbedragere og vanlige, skikkelige folk. De søker lykken, eller de har søkt lykken tidligere og sitter desillusjonerte igjen etter å ha mistet den eller ikke vært i stand til å oppnå den. De nekter å ta imot kjærlighet fra dem som tilbyr den, og søker i stedet kjærligheten der de aldri kan få den. Det blir man jo ikke videre lykkelig av, i det lange løp.

Lykken er bedre kjent som prosjekt enn som realitet, iallfall i litteraturen. Den er ikke så lett å måle heller, selv om samfunnsforskere utvikler stadig mer raffinerte metoder for å gjøre det. Når Norge år etter år havner på medaljeplass i FNs målinger over "menneskelig utvikling", er livslykken riktignok ikke tatt med i formelen, noe som da også har vært påpekt av kritikere: I målinger som ser på "subjektivt velvære", kommer Norge et godt stykke ned på listen, forbigått av land som Colombia, Dominica og Vanuatu. Også disse målingene er det grunn til å tvile på – det er noen alvorlige metodeproblemer her – men de fleste som har sett nærmere på lykken, fra Aristoteles via Tsjekhov til amerikanske psykologer, er enige om at det ikke er den materielle velstanden det kommer an på. Fra det øyeblikket man ikke lenger spør seg om man får noe å spise neste dag, men i stedet spør hva det er til middag; når man har et vanntett tak over hodet, klær på kroppen og en opplevelse av grunnleggende materiell trygghet, spiller ytterligere økning av levestandarden liten rolle for samfunnets lykke som helhet. (For enkeltindivider kan det derimot ha stor betydning om de har mer eller mindre enn naboen.)

Det er altså andre ting det kommer an på enn enda flere penger og ting, hvis man har så man klarer seg. Det viktigste er anerkjennelse fra mennesker en setter høyt. Nina ønsker Trepljovs beundring og suksess på scenen. Arkadina ønsker bekreftelse fra den samme Trepljov på at hun fremdeles er vakker. Konstantin vil at Nina skal elske ham, som bevis på at han duger som forfatter. Masja ønsker å realisere seg selv som kvinne gjennom Konstantins kjærlighet, mens Medvedenko har et tilsvarende prosjekt, men med Masja som

motspiller. Trepljov vil på sin side mye, men han har forlenget glemt hva det var, og ender med å forveksle livsprosjektet med abborfiske.

Som stykkets resignerte kynikere flere ganger bemerker, er det uproduktivt å lete etter lykken der man ikke kan få den. Mange mennesker klarer da også beviselig å finne en balanse mellom evner og mål, slik at målene de setter seg ikke blir uopnåelige, i kunsten som i kjærligheten. Ikke desto mindre står de mest interessante av personene i "Måken" for noe storartet og samtidig nederlagsdømt ved den menneskelige tilværelse, nemlig trangen etter å overskride seg selv. I filosofen Zapffes hovedverk om det tragiske beskrives denne higen som et uttrykk for menneskets "overutrustning": I tillegg til prosaiske, stort sett kroppslige behov, er vi også utrustet med et behov for å finne en overordnet mening med livet. Imidlertid, tilføyer Zapffe, finnes bare to utveier fra dette problemet, nemlig selvbedraget (man tror på en gud som ikke finnes eller lignende) eller erkjennelsen av nederlaget, idet man må se det i øynene at livet ikke har noen overordnet mening. Når Arkadina innbiller seg at hun fremdeles er ung og vakker, påkaller hun ikke bare Zapffes analyse, men minner også om at Tsjekhovs måke er i slekt med et annet litterært fjærkre, nemlig Ibsens villand.

Nina identifiserer seg med den frie måken, Konstantin skyter den uten å vite hvorfor, og Sorin får den plikttoppfyllende utstoppet til den ufokuserte Trepljov, som i mellomtiden har glemt hele måken. Til syvende og sist bedrar de verken seg selv eller andre, men må til gjengjeld se livets meningsløshet i hvitøyet fordi de ikke får anerkjennelse fra dem de helst vil ha den fra.

Det finnes en enkel oppskrift på lykke. Først må man leve i et samfunn hvor det er noenlunde rettferdig fordeling (de som er født på solsiden, trenger ikke å bekymre seg her). Så må man finne utfordringer som er vanskelige nok til at de gjør det verdt å stå opp om morgenen, men de må ikke være uoverkommelige. Til slutt må man sørge for å få anerkjennelse for innsatsen.

Å følge en slik oppskrift er lettere sagt enn gjort, og uansett er alle anstrengelser lite verdt uten kjærlighet, såvel andres som ens egen. Det visste Tsjekhov.

Thomas Hylland Eriksen

Billettbestilling og priser

Skolereservasjon

Ring 815 00 811 eller send skolens/klassens bestilling til salg@nationaltheatret.no
Oppgi antall billetter, ønsket dato, skolens navn og kontaktperson. e-post og telefonnummer.

Elevpris: kr. 150,- pr billett
NB! Hver 16 billett er gratis

For datoer se vedlagte spilleplan.

Velkommen i teateret!

